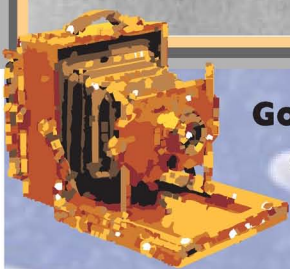

Espetxean

Carmonako espetxea. Azaroak 5, 1939.

Historia general de la Guerra Civil en Euskadi (V) liburutik hartua.

Goian dugun apez andana hori ez dago eliz-klaustro batean, ezta erdian duten etikako irakasle ospetsuaren —Julian Besteiro buruzagi sozialista— klase baten ondorengo atsenaldi goxo batean ere.

Carmonako kartzelako patioan gatibu ditugu batzuk eta besteak, 1939. urteko azaroaren 5ean hain zuzen ere. Prostituta sevillarrez hustu ondoren, hara eraman zituzten Santoñako hondamena gertatu zenetik atxiloturik zeuden euskal armadako kapilau horiek guztiak. Daniel Torrontegi, Santiago Onaindia, Akilino Aierdi, Julio Ugarte eta hor dauden gainontzeko sotanadunek patu berbera izan zuten 1937. urteko abuztuaren 28az geroztik: epaituak eta zigortuak izan ziren kolektiboki El Dueson, 1937. urteko irailaren 9an. Gero preso jarraitu zuten Nanclaresen —1938. urteko martxoaren 29tik aurrera— eta Dueñasen, azken espetxera, Carmonara, 1939. urteko abuztuan iritsi ziren arte.

«Gurutza-daren» argudioekin euren altxamendu eta gerra ankerra sostengatzen zutenek apezak kartzeletzen bazituzten, zer ez zuten eginen bertze gainontzeko arerio politikoeekin? 1963. urtea arte gerraren ustezko edo benetako erantzukizunak zigortzeko atxilotu zituztenekin egin zutenak —hil, alegia—, Espainian barrenako kartzela mordoeak eta preso kopuru itzelak —280.000 preso 1940. urteko abenduan— ematen digute erantzuna. Frankisten garaipenaren ondorengo errealitate trajikoa.

● Josu Chueca